

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

65 Vagantium (Lant narren) Nole. Mu[n]du[m] lustrare ex curiositate:
p[ropter] inane[m] gl[ori]am: p[ro]pter voluptate[m] 8con]sequendam: ex
malicia detracto[n]is [et]c. ex tristicia: ex cupiditate: ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Nexagesima quarta turba stultorum sunt diuinatorum (Sag. D. narré/glaub narré) Dinofci pat hi nolis vigintiuna/qs ex de chaymis eliciui. Prima nola est: adorare creaturá pro deo: puta diabolu/solem/stellas/arboré/z hmói. Secunda: leficiu facere seu peurare: qd sp fit cuz inuocatõe demonu. Tertia: in cantatõem facere seu peurare cū sacramētis vel sacramētalib. Quarta: diuinatõem facere vel peurare. Quinta: arte notquã discrete vel ea vi. Sexta: Senecticoz heresim exerecre: qñ vitz ex pstellatõibz nut planetis sub qbz qs nascit/studet iudicare. Septima: obseruare cursus lune aut stellaz ad aliqd agēdū. Octaua: obseruare dies egyptiacos. Nona: curenia donare in kalēdis Januarij/qñ p bono augurio. Decima: cingere domos lauro. Undecima: obseruare vanitates supstitiosas. Duodecima: augurijs operam dare/siue fidē eisdes adhibere. Tertiadecima: obseruare somnia/z ex eis diuinare. Quarta decima: sortibz diuinatorijs z psultorijs vii. Quintadecima: breuius vii. Sextadecima: impecatõibz vii siue psignatõibz/ligaturis/et hmói: ad pcurēdã aliquã sanitatē vel infirmitatē/siue qd silē. Decima septima: incatõibz vi amēz peurare. Decimoctaua: credere transmutatões creaturaz. Decimona: credere eqtare cū Diana qsdã mulieres ad ludū: qz talia credere est erroneū. Vicesima: credere pdictas cum matribz/ouis vel pullis. Nec ex de chaymis z Discipulo lati^o pfe qre. Aut cui b. Thomas poti^o videbit imitad^o/eū legat. ij. ij. q. xc. ar. ij. q. z nolas has intelligibil^r satis z clare pfectur.

Studeamus frēs has diuinatorz nolas effigere: p̄sideratēs huius stulticie piculosam fatuitatē: q̄ inuisti est pacisci cū diabolo z relinq̄re deū zc. Quãq̄ sit inutile pz: qz nō p̄seq̄t q̄s int̄tum: cū diabol^o mēdar sit/z pater eius. s. mēdacij. Nūq̄ tñ p hoc qñq̄ innocētes infamāz re: eo qz sibi sunt magis p̄trarij. Tñ legit^r qz comes qdã habuit p̄biros missam/q̄ occulta z secreta manifestabat. ad quã accessit rēans eā/q̄s uitz ex ea de duobz eq̄s/q̄s fingebat sibi furatos. Nec aut rñdēns/iudicabat et q̄ venissent. Et ille: D q̄ grãde mērita es: z illos de qbz dicitis/innocēter inculpas: qz equos meos ambos adhuc in stabulo meo habeo reclusos. Ecce mēdacem z fallacē diuinatorz patrē. D, si p̄seq̄ret etiã qd optat/fit h nō sine grandi ipius damno. Simus igit frēs nō repidi z negligētes (q̄ leui etiã occasione moti sepant a deo) sed firmi in fide z p̄stātes/dicētes cū Paulo: Quis nos sepabit a charitate Chri: an tribulatio/an angustia/an p̄secutio zc. Rogemus dñm.

Feria. vi. beati Matthei apostoli festo.

Stultoz infinitus est numerus. Eccō. j.

Vagantium

Sexagesima quinta turba stulcorum est vagantium/inquisitorum regionum per geographiam (Landi narrare/landi ferre) Scrutatores res puinciarum: qui sine ratione regiones scrutantur et plustrant/sic corde/ore aut pede: hoc est cogitatione/inquisitione/locutionis vel ope. Sic enim tribus modis lustrari solent. Quidam circumgirant pedibus/oculis. prius videntes regiones. Alii aure solum audiunt de his alios loqui: a quibus et inquirunt et discunt. Tertii sola cogitatione inquirunt lectione Ptolomei. Hi igitur dum hoc imprudenter et male faciunt/sub hac fatuorum turba veniunt numerandi. Dico autem notate/dum imprudenter hoc faciunt: non enim omnes puinciarum lustratores fatui sunt reputandi. Lustraverunt puincias philosophi maxime: lustraverunt et christiani utriusque sexus. Non tamen erant fatui: quia non imprudenter/sed rationabiliter et pie sapienterque. Lustraverat Pythagoras: lustraverat et Plato et alii philosophi puincias: sicut describit sanctus Hieronymus ad Paulinum: et proponitur epistola hec Biblijs. Item Valerius lib. viij. quos videt: qui nudentur animo/et sed et corpe coram videre voluerant quos in libris cognoverant. Porro nudentur gentiles/sed etiam christiani utriusque sexus id fecerunt. Alerius/Jodocus/sanctus Gallus/Florētius/Arbogastus et multi alij. Similiter sancta Paula/Eustochium: qui visitaverunt lumina sanctorum ex pietate: non autem fatue erant. Sic beatus Martinus/Hieronymus etc. Quid optet recensere? In promptu sunt apostoli: de quorum numero fuit beatus Mattheus: cuius hodie solennitas colitur. Nonne in omnem terram exiit sonus eorum/et in fines orbis terre verba eorum? Et Mattheus etiam usque ad Ethiopes pervenit: quemadmodum in sequentia canitur: Ethiopes horridos Matthee agnelli vellere qui maculas nesciat aliquas vestisti candido. Tades multi intentione bona hodie itidem faciunt: legentes tabulas geographie per intellectum historiarum scripturarum et affectu excitando. Sed et ipsi lustrant terras et loca sanctorum visitant pia (ut dicitur) intentione: non utique fatui sunt/sed sapientes. Sed qui aliter visitant/fatui sunt. Et quibus nolis inquis possunt hi ab istis discerni? Quiesivi et repperi septem nolas/sem diuersos fines quos intendunt.

R Prima nola est: lustrare ex sola curiositate. Ipsi sunt qui propter solum scire legunt siue cogitant in Ptolomeo: aut ab alijs inquirunt: vel corporaliter etiam visitant puincias: in hoc sistunt/nihil aliud intendentes. Si sine fine scire propter scire solum fiat/damnabilis est curiositas (sicut beatus Bernardus dicit) fugienda. Omnis doctrina et omne studium debet de curiositate vana aut noxia culpa/que non ordinantur actu vel habitu mediate vel immediate ad bene moraliter gratuiteque viuendum. Item dare studium suum rebus inutilibus aut noxijs/vtilioribus scienter omissis: curiositas est damnabilis: ait Berson in floribus. Si sic sistebat in curiositate philosophi: non sapiebant/sed desipiebant: et utique sub hac nola fuerant constituti. Ipsi viderunt quod intenderint: deus intentiones et corda inquit. Erat ex his Ar

chinesides: de quo Valerius lib. viij. et in tuo speculo Brandt. Ca-
ue o christiane ne tu ex illis sis de q̄b̄ Bernardus loq̄t. Multi multa
sciūt / z seipos nesciūt.

Secūda nola: lustrare ppter inanem glam. Sunt stulti q̄ ex h̄ glam
q̄runt z estimari se reputant / qz in regionibz longinqs fuerūt. Ideo z
mittunt se aliqñ multis piculis / laboribz z dānis p mare z terras / in
fame z siti: q̄ten^o possint asserere se illic fuisse z talia vidisse. Utere stul-
titiā em̄ inde effecti peritiosos / pbiores / aut aliter q̄litercūq; meliores.
Sed anser ultra mare: anser citra mare: q̄lis exiit / talis redit: nisi q̄
eroneratus ē pecunijs quas secū cucit: z xbulū qd̄ crebro repetit (ba-
lehalā māhmet waschawa.) Letez nedū laici / qñ etiā qdā religiosos
res hac insigniti sunt fatuoz nola. Qui (vt Joan. Egyptius d̄r) veni-
unt aliqñ a remotis ad videndū sc̄tōs viros eā iactātie: vt vicz nō tam
p̄ficere ad anīmū x̄tutem / q̄ p̄ferre se z iactare vnusq̄sq; coz velir: pro
eō q̄ viderit eos q̄ apud alios ex auditu solo cogniti videant. Braue **S**
plane est hoc iactātie vitiiū z piculosum nimis: z qd̄ de ip̄o etiā p̄fectio-
nis fastigio deicit animas. De quo vitio late loq̄t z dissuadet p̄fatus
būis Joan. Egyptius: quēadmodū videri poterit in Utraspā. a p̄ncip̄
pio libi. Et b. Hieronymus. Nō Hierosolymis fuisse / sed Hierosoly-
mis h̄i viris laudabile est.

Tertia nola est: lustrare ppter voluptatē p̄sequendam. Q̄ dñc de^o me^o i
us / q̄t peregrinatōes excogitāt illo fine / iam ad sc̄tōs / iam ad thesmas /
iam ad prata z siluas: quatenus d̄ct locus voluptati carnis: de q̄ Sa-
piens loq̄t Sap. i. Hoc appellat̄ (der blitz / der kluck) Dū h̄ fit / necē ē
vt sis oculatus de vxore. Necesse esset ei fieri vt galline: vt deplumaret̄
p̄ comitātōem z viticis x̄gaz x̄beraret̄: immergeret̄ aquis frigidis: z
supponeret̄ modio p̄ inclusionē in camerā tenebrosam: q̄tenus sic libe-
raret̄. Quēadmodū fecit romanus ille / q̄ vxori lasciuē fecit munuere
sanguinē vsq; ad sinopim: vt alibi habes. Sūt p̄terea aliq̄ q̄ p̄ter vo-
luptatē gule p̄ regiones varias decambulant nauigio z curribz / vt d̄z
scāt z doceāt crapulā z ebriatē: quēadmodū Bacch^o legit̄ fecisse. Vi-
de in specu. fatuoz theuronicō Brandt. Et multos h̄z hodie sequaces
sed sup̄uancē erat quod fecit Bacchus: als̄ didicissent. Non est op^o
pediculos imponere pellicio: als̄ illic crescunt. Sunt tandem qui pro
pter societatem id faciunt: z putant se magnam iucunditatem z solas-
tium inde habituros.

Quarta nola est: lustrare ex malitia detractōis / inuidie zc. Simil^o **T**
les ciconijs que sunt lustratrices terraz: quia cuolant z aduolant an-
nis singulis. Et quid circumferūt rostris: serpentes z buffones / quos
aliqñ in domos p̄ caminos cadere faciūt. Sic qdā circueunt in ore
portantes venena detractōnū z rumorū (mercn tragen) qui aliqñ ex so-
la loquacitate domos penetrant. Sic magi Zarocē z Arpharat q̄s z

Wagantium

fugavit bt̄s Mattheus/circubant deceptōis serpētes circūferētes; imperabāt em̄ pcutere serpētibz/ z ip̄i sanabāt. Sed p̄p̄t̄i a bt̄o Mattheo deregēte eoz p̄stigia: q̄ z p̄uertit regē Eḡl̄ip̄ū zc. Sic z alij m̄ numeri deceptores circueunt. Fecerūt hi sicut z faciūt alij huius noli/ qd̄ eoz m̄gf̄ fecit z facit: q̄ dum a d̄ño inq̄reretur v̄n̄ veniret/r̄ndit: Circuui terrā z pambulaui eā. Et qd̄ faciebat putatis? Nimir̄ n̄b̄il aliud q̄ qd̄ bt̄s Petrus p̄memorat. Circuit vt leo q̄rens quē deuoſ rer: cui resistite fortes in fide. Nō tituba dū tētaris/ s̄ resistite: al̄s magis te tētat/ sicut paterfamilias de clauo facit: quēadmodū z fecit ip̄i Job.

Quinta nola est: lustrare ex acidia/ tristitia z pigritia. Est plane euagatio mēt̄is filia acidie: nō em̄ p̄t̄ mens hoīs diu esse ociosa. Cū igit̄ circa diuina z bona nō occupat̄ z ea abominat̄: mor̄ declinat ad vana/ sicq̄ euagat̄ ad illicita: z efficietis o piger (cin lād̄sar̄er/ land̄t narr) Cogitatōes mee (ait Job ca. xvij.) dissipate sunt/ torquētes cor meum. Et Psal. Cor meū dereliquit me. Psal. xxxix. Habe q̄ sp̄ aliqd̄ certū/ ad qd̄ te alliges: z ad id qd̄ scias te dū teip̄m p̄sideras distractū/ reuerri debere. Dic tibi ip̄i cū sic distraberis aīo p̄ varia z nociua: O (land̄t narr) q̄ vadis: Cuidē nola hec in officina inconsideratōis. Frater qdā req̄siuit abbatē Achillē dicēs: Cur sedens in cella mea patior acidia? Cui sener ait: Quia necdū vidisti req̄em fili quā speram? nec tormēta q̄ t̄i memus. Si em̄ diligēter inspiceres/ etiā si v̄mbz plena esset cella tua vsq̄ ad collū/ tu t̄i in ip̄a iaceres sine acidia. O z quō viderē: Ad lumen fidei frater illa vidētur.

Sexta nola: lustrare ex cupiditate. Quid de his dicā? Nemo ē q̄ nō noscat cū quāris piculis z laboribz mercatores ad extremos indos vsq̄ p̄currāt/ fugiētes p̄ mare pauperiē z terras. Nōne t̄p̄ibz nostris hec sperie occidit rex Ferdināndus in alto eq̄re nūc gētes reperit innumeras: vt d̄t Philomusus. Quis nouos z puerfos mores/ gulas z vestes turpes z alienas in terras nostras intulit/ nisi auari mercatores ad regiones longinquas p̄ mercibz eūtes zc. Fatui redeūt in fatuoz vestitu: z fatuos faciūt imitatores.

Septima nola: lustrare ex impatiētia. Sūt q̄ instar Chaii sūt vaigi z pfugi sup̄ terrā. Vagi inq̄ post alieni stat⁹ oblectatōnes. Profugi a facie tribulationū/ q̄s s̄n̄ secū status offert. Nulla galea ē eis opta: ois alijs status z loca p̄ter suis placet. Quibz p̄tingit qd̄ fratri fugienti de cella p̄ vnū eritū. Cūq̄ ad aliā diuertiss̄/ reperit duos: q̄s itez cū declinasset ad terrā/ in ea tres reperit. Rediūt igit̄ ad p̄mā. Et frater iracūndus cōitatē fugit: z cū solus ess̄/ p̄tra surisculā ira percit⁹/ q̄ crebro subuerrebat̄ eam p̄fregit. Depone hāc fatuitatē: nolito putare q̄ loci alteratio te efficiat q̄etum: nō plane/ s̄ animi mutatio. Non cēlum/ sed animū (ait Sene.) mutare optet. Uis scire v̄n̄ hec inq̄tudo? Est plane ex te. Audi Catonē: Cōueniet nulli q̄ secū dissidet ipe. Na

lum q̄ qd̄ te virget intra te est: h̄ vince. Est vulgatū z vcz̄ puerbūm!
 (Bleib da du bist/ vñ überwind das in dir ist: so werdēt dir alle stete
 gleich/ vñ alle mēseben recht) Nota (bleib da du bist) h̄ sic intellige f̄m
 Personē in de p̄fectōe cordis: q̄ qz null⁹ p̄sus est viatoris status/ quē
 non circūstant aduersitates plurime: p̄terea nō q̄ras ob aduersitates
 tui status mor in aliū vel aliū fieri trāsitū: s̄ p̄stes patiētia cas vincēs/
 cū illa securitate p̄scie q̄ iudicas statū tuū esse cū salute: alioq̄n fatcor
 vel mutād⁹ statū ess̄ vel corrigēd⁹ vel deferēdus. Nec Person. Noz
 ta (überwind was in dir ist) z qd̄ h̄ est qd̄ intra me est/ qd̄ vincere optz̄
 Ira irrōnabilis/ tristitia/ displicētia/ gl̄a/ dñandi libido/ c̄dū/ inuidia/
 loq̄citas/ p̄tētio/ defensio/ immodestia mor/ gula/ z alia vitia z passio-
 nes. His vno x̄ho audire q̄ vincere z extrudere optz̄: Amore inordina-
 tū tuū p̄ius. Primo nō insultare. Secdo nō excreare. Tertio nō vocare
 aliū cū tibi libuerit. Quarto nō ad latrinas ire. Quinto nō vt liber so-
 norose incedere. Sexto nō libere vti cibo z potu/ s̄ alijs s̄lt̄ exhibere z
 p̄pinare. Septio nō libere domū relinq̄re/ s̄ p̄t̄ primū retinere. Nec
 oia cadūt dū tuū modū nō q̄sieris/ s̄ dei volūtate in charitate dei z
 p̄mi. Sed arcta via z angusta porta ē charitas intrātibz̄: q̄ p̄tendite
 intrare: erit in p̄cessu suauis z lata. Nō in te alios ordina/ sed te in p̄xi-
 mū z deū: vt nō tibi viuas/ sed p̄mo z deo. Nec ē ka abnegatio/ sc̄tā
 mors. Tūc tūc erit qd̄ seq̄r: q̄ oia loca crūt tibi c̄ḡlia/ z oēs hoīes recti:
 als nunq̄s habebis pacē. Neq̄ putes p̄tendū h̄ vulgare puerbū:
 qz est etiā sc̄i Anthonij sn̄ia. Nemp̄e req̄siuit qdā frat̄ Anthoniū dis-
 c̄s: Quid obseruādo deo placebo? R̄ndit sener: Quod demādo tibi/
 custodi. Quocūq̄ vadis/ deū sp̄ habeto p̄ oculis tuis. Et quodcūq̄
 opus exerceas/ sume ex diuinis scripturis exēpla. Et in q̄cūq̄ loco re-
 sederis/ ne inde citius mouearis: sed patiēter in eodē loco p̄siste. Nec
 em̄ tria custodiens/ salu⁹ efficieris. Et de vitas patz̄. cxxxvij. A. Quam
 diligēter hāc loci stabilitatē coluerint sancti p̄ces/ patz̄ in regula sancti
 B̄ndicti: in q̄ iubet stabilitas loci p̄mitti. S̄z exēplo cuiusdā nomine
 Martinus: de q̄ b̄tūs Grego. in dialo. li. iij. d̄r: q̄ h̄ cū p̄us se in mon-
 tē quēdam p̄tulit: necdū clauso specu habitās catena sibi ferrea pedes
 ligauit: eamq̄ saxo ex pte altera affixit: ne ei vltra liceret p̄gredi q̄ cate-
 ne eiusdem q̄ntitas tēdebat. Quod vir vite venerabilis B̄ndictus au-
 diens ei p̄ discipulū suū mandare curauit. Si seruus dei es: nō te tene-
 at catena ferri/ sed catena C̄vi. Ad quā vocē Martinus p̄tinus cū
 dem p̄pedem soluit: sed nunq̄ postmodū solū tēdit pedē vltra loz
 cū/ q̄ hūc tēdere ligatū p̄suerat: atq̄ in tāto se spacio sine catena cor-
 eruit/ in quāto z antea ligat⁹ māsit. Ecōtrario deterrimū gen⁹ mona-
 choz̄ appellat̄ q̄ circūgirant: vt d̄r in collatōibz̄ patz̄ ca. vij. Et circū
 celliones: de q̄bo August. in psal. Ecce q̄ bonū. Tu die cum Job: In
 nidulo meo morar.